

Aquest estiu intento comprendre què va ser la Guerra Civil a Lleida i ressegueixo els diversos llocs de combat del front del Segre, que els lectors informats saben que va ser línia de guerra des de finals de març fins al 23 de desembre de 1938. Avui li ha tocat a l'ermita del Pedrís, a prop de Balaguer, que és un vestigi pobríssim –escassament una ruïna– de l'ermita romànica que havia existit. Luis Mª Mezquida, en el llibre ja clàssic de *La batalla del Segre* (1972), explica que el Pedrís era l'avantguarda de les tropes feixistes. He caminat aquelles planes i he comprès, sobre el terreny, què era el cap de pont de Balaguer: un lloc obert amplíssim de més de 18 quilòmetres sobre el centre de Balaguer. A un extrem sud, les primeres cases del poble de Vallfogona de Balaguer; al mig, l'ermita del Pedrís, i al nord, el tossal rodó, que els combatents van batejar com *El merengue*, fins a arribar al Segre. És un territori on es podien desplegar tancs perquè és pla, amb pocs desnivells i on s'entén també la importància de l'artilleria i les fortificacions en forma de trinxeres perquè, llevat de les torres, no hi ha refugis naturals. El que sorprèn és que és un cap de pont amplíssim que necessitava fins a vuit batallons per ser cobert.

El lloc de la batalla és essencialment pla, llevat de la posició dita *El Merengue*, amb el seu relleu característic, que té alguna cosa de diabòlicament sinistre. L'indret, amb les seues valls i petits turons a la vora, amb el mas convertit només en runa i l'esquelet d'una antiga i sòlida volta foradada per les bombes –sembla colpit pel tir de morter– és un lloc clarament mític.

M'he passat estona buscant llocs de recer dels republicans sota un cel roent: he trobat un mas de bestiar esberlat per un morter. I he estat rumiant sobre aquells pobres nois de disset anys, la lleva del 41, que van ser duts al camp de batalla sense cap preparació. He pensat sovint en el seu terror i en el dels seus pares. De fet, a *El Merengue* és l'únic lloc del Segre on hi ha una làpida pública que recorda la brutalitat d'aquella guerra.

De tornada, he passat per Vilanova de la Barca, on he trobat un home de vuitanta anys dit Francisco que va viure a la rereguarda, a un quilòmetre i mig, a Bell-lloc, el bombardeig del poble de Vilanova de la Barca. El van esclafar tot. Anaven amb esquadriilles de nou avions –eren *junquers* alemanys– que s'anaven rellevant fins a tres vegades i anaven

llençant bombes sobre una vila feta de parets de tova sense cap defensa antiaèria. Vint-i-set avions alemanys, pel cap baix, que bombardejaren durant dos dies la posició republicana que era a Vilanova de la Barca. El tercer dia metrallaren les tropes d'infanteria arraconades contra el riu.

El carrabiners li explicaven les calamitats de la crescuda del riu: s'endugué fins la cavalleria, més de quatre-cents soldats foren ofegats per la crescuda del riu provocada pels feixistes. Fou durant l'ofensiva d'aquell 9 d'agost de 1938 que els republicans feren una marxa nocturna fins al riu i el travessaren en el triangle, molt visible des del poble, de Corbins i Torrelameu. La protecció en aquella zona era molt difícil i hagueren de retirar-se després d'una feroç carnisseria.

Tots els carrabiners explicaven, espantats, la mortaldat que provocà la riuada perquè els feixistes van obrir les comportes de la presa de Camarasa. Cavalleria, soldats, tancs inutilitzats i soldats fustigats en una bossa amb el riu a l'esquena. L'esquema és gairebé el mateix que la batalla del cap de pont de Seròs.

Des de 1941 fins a 1948 treballaren molta gent –ell mateix fent bols de formigó–, treballaren en la construcció del poble nou de Vilanova de la Barca. Les autoritats feren un pont nou car abans de la guerra no n'hi havia.

El pont nou fou fet en aquesta època com una mena de reparació de la destrucció completa del poble.

El pont és interessant perquè s'obre a una panoràmica excel·lent sobre Lleida i sobre Corbins i fins es veu el Montroig i el Montsec.

Com a curiositat, té un afegitó decoratiu que reproduïx una creu amb altres filigranes arquitectòniques de gust nacionalcatòlicista. És un dels pocs monuments franquistes que queden dempeus. Els vestigis de la guerra hi són, però o bé són oblidats o no se'ls presta atenció. Em sembla que serà bo, ara que ja han passat més de seixanta anys d'aquella tràgica guerra, començar a recordar què va passar.

ANDREU LONCÀ

Andreu Loncà

El Segre, 13-8-00